
Stačil by mi litr měsíčně

Stačil by mi litr měsíčně

RESPEKT

5.3.2012 Respekt Strana 46 Rozhovor, autor: Ondřej Kundra ,Petr Třešňák
S Apolenou Rychlíkovou o studentské frustraci, iluzích rodičů a městě, které nevymyslíš

Venku se stmívá a Apolenu Rychlíkovou čeká probdělá noc. Stráví ji s ostatními studenty na FAMU protestem proti vládnímu návrhu školských reforem. Jedna z organizátorek Týdne neklidu srší energií podobně jako její otec, režisér Břetislav Rychlík, veterán občanského aktivismu v porevolučním Česku. Po rodičích zdědila charisma, ale jak říká, je tu také jeden rozdíl: „Jsem radikálnější.“

* Baví vás protestovat?

Už jsem se zúčastnila několika takových akcí, ale nedokázala jsem v tom protestování vůbec najít nějakou radost. Když jsem se to nějak snažila analyzovat, došlo mi, že žiju v době, kdy je v Češích zakódováno „protestovat proti protestům“. Náš odpor k protestování je hrozně velký. A že nám nějak nejde přes psu to společné skandování a tak dále. Podobně to mám i já. Ale možná kdyby se to dělalo nějakou zábavnější formou, tak už by se v tom dalo najít něco povznášejícího. Prostě radost a legrace.

* Dnes vás tady na fakultě čeká celonoční rebelie. To by mohlo být zábavné.

Uvidíme. Týden neklidu, který momentálně probíhá, je koncipovaný tak, že každá univerzita zvolí nějakou vlastní cestu v rámci té rebelie. My na FAMU si třeba můžeme dovolit víc než „fildaři“, snažíme se lidem říct, že umění může být jednou z forem občanského protestu. Takže budeme promítat různá videa, třeba Dobeš s Hradem, kdy Václav Klaus krade „propisku“ a do toho problikává -vlastně podprahově - jeho výrok: „Ekonomie je královnou společenských věd.“ Potom máme video s ministrem Dobešem s heslem: „Nepotřebuji vězeňského psychologa“, což bylo jeho předchozí zaměstnání, než šel do správní rady ABL. A třetí film je věnován Ladislavu Bátorovi. Sestříhali jsme jeho vítěznou cestu televizním AZ kvízem a vypíchlí jeho výrok: „Intelektuálové, jděte už do hajzlu!“ Pak taky pustíme některé filmy, o nichž si myslíme, že mají celospolečenský dopad, pozvali jsme angažovaného rapera Bonuse a další dobré kapely.

* Jak daleko chcete ve své vzpouře zajít?

Těžko říct. Já mám strašně nerada nějakou osobní pomstu. Byla bych ráda, kdyby se našel nějaký konsenzus, aby se ta věc začala normálně řešit. Ale mám strach, že u nás je to vždycky ode zdi ke zdi. A jestli se to rozjede ve velkém, umím si představit, že to tady bude jako v Anglii.

* Když vláda nekývne na vaše požadavky, začnete rozbíjet obchody a zapalovat ulice?

My ne, ale myslím, že ve společnosti roste frustrace, a to do takové míry, že lidem už nebude nic svaté. Mladí lidé mezi devatenácti a pětadvaceti mají buď tendenci nedělat nic, nebo tíhnou k oběma stranám extremismu, radikalizují se. Když nad tím uvažuju u sebe, tak mně je dvacet dva let a před zhruba třemi lety jsem si vůbec nedokázala představit, že se budu zamýšlet nad nějakým protestem. Říkala jsem si, že žiju ve svobodě, a že ta svoboda je nekonečná. Každý den jsem ale atakována hloupostmi a říkám si, že se musím zapojit, jinak se zblázním.

* Takže se také cítíte frustrovaná?

Já se permanentně snažím vymanit z nějaké frustrace, kterou ve mně každodenně vyvolává současná vláda nebo vůbec nastavení společnosti. Mám pocit, že arogance moci u vládních úředníků dostoupila bodu, který už je nesnesitelný. Vezměte si všechny ty korupční kauzy, jež jsou spojeny se současnými ministry. Věci veřejné by měly dávno lézt kanály, a ne sedět ve vládě. Současné studentské naladění pramení i z toho, že spousta studentů volila koaliční strany, právě v té víře, aby se z nás nestalo další Řecko, hlavně abychom nebankrotovali. A teď najednou vidí, jak se jim ten ideální obraz

rozpadá, že neuplyne týden, aby se nestala nějaká hodně bizarní aféra. A zároveň nevidí žádnou politickou alternativu, ve které by mohli najít nějakou možnost seberealizace. Když potom vyleze Bohuslav Sobotka a jeho levicová vláda vypadá jako ta pravicová, pouze přes oranžový kopírák, tak to možnost volby skutečně nerozšiřuje.

* Nebojíte se, že v té emoci frustrace, kterou popisujete, ztratíte reálný obraz věcí? Oproti časům opoziční smlouvy je přece současná situace mnohem lepší.

Toho jsem si úplně vědoma. Myslím si taky, že doba opoziční smlouvy, i když mi v té době bylo málo let, všechno, co se dnes děje, nastartovala. Propojení justice s mafií, klientelismus a tak dále. Ale já žiju v této době, teď je mi přes osmnáct, jsem v nějakém produktivním období, a tak se snažím pojmenovat to, co kolem sebe zažívám.

* Studentské protesty dnešního rozsahu jsme tu dlouhá léta neměli. Jsou podle vás současní mladí lidé výrazně radikálnější?

To se nedá říct. Faktem je, že u většiny převažuje to, že nedělají nic. Já když se vyhrabu z toho pražského vakua, kde se permanentně potkávám pouze s podobně naladěnými lidmi, a dostanu se domů do Brna, jdu do hospody a potkám tam třeba bývalé spolužáky z gymplu... Oni mnou v podstatě úplně pohrdají. Pracují někde v realitce, mají se dobře, nadávají, že na nějaké cigány daně platit nebudou, a já jsem pro ně praštěná levičačka, která bůhvíproč něco organizuje. Vysvětluje jim pak něco.

* Kde se ta pasivita bere?

No, já si myslím, že z toho, že ti lidé nevyrostali v nějakém naladění k ostražitosti. Já jsem se narodila v roce osmdesát devět a celá moje generace je rámovaná tímhle rokem. Mně se celý život připomínalo, že za komunismu to bylo naprosto katastrofální, ale že už je to vyhrané. A člověk si na to zvykne. Když nám to tehdy ti rodiče vybojovali a teď je ta svoboda, tak proč si na něco dávat pozor, o něco se starat, něco řešit?

* Vy jste se na angažmá kolem reformy univerzit mohla také klidně vykašlat, přesto jste to neudělala. Proč?

Mě hodně nakopla škola, ve které jsem. Když to přeženu, tady nás neučí jen dělat filmy jako hezké obrázky a nějak je poslepuvat, aby to bylo dojemné. Nutí nás hlavně najít si svůj vnitřní řád tohoto světa. Jsem tu třetí rok a jsem neustále konfrontována se svými spolužáky, kteří jsou většinou extrémně chytří a také dost angažovaní. Takže jenom obyčejná debata s nimi u piva vyžaduje úplně jinou úroveň argumentace a úplně jinou úroveň přemýšlení. A když tohle člověk zažívá pětkrát týdně, každý den, od rána do večera, nemůže ho nechat klidným to, co se děje kolem něj.

Vadí mi všechno

* Co vám na reformě vysokých škol nejvíc vadí?

Procházela jedenáctiměsíčním připomínkovým řízením ze strany Rady vysokých škol a její Studentské komory a České konference rektorů, aby byla vzápětí na ministerstvu svévolně přepsána a potom vystavena na světlo boží. To přece není důstojné. Vždycky když se mě na moje výhrady k reformě někdo zeptá, tak říkám, že mi vadí všechno. Protože kritika téhle reformy by se neměla rozdrobovat na nějaké detaily. Je to celý řetězec zoufale nepropracovaných výkřiků.

* Zkuste být konkrétnější.

Nejhorší je to okleštění akademických svobod. Teď má hlavní rozhodující pravomoc v řízení univerzit nezávislý akademický senát. On volí rektora, schvaluje rozpočet, vnitřní předpisy školy. Navrhovaná změna ale v podstatě počítá s jeho nahrazením tzv. radou vysoké školy. Ta se má skládat z několika částí, nikde však nemá být nikdo z vědců, učitelů či studentů. Třetinu rady má navrhovat ministr, třetinu rektor a třetinu akademický senát. Když bude rektor takzvaně cinklý, nějak propojený s politiky, je pak oproti dnešku velmi jednoduché přes radu školu společně ovládnout.

* Co ale hrozí?

Já mám trochu strach, že v tom českém prostředí Alešů Hušáků, Tomášů Hrdličků a tak dále by to vedlo jenom k tomu, že v tom novém systému by někteří lidé objevili možnost vysát ze škol peníze. Když se podíváte, kde většina současných univerzit sídlí, tak ty největší jako Univerzita Karlova nebo FAMU mají budovy na hodně lukrativních místech. Ta zmíněná rada univerzity by měla možnost nakládat i s tímto majetkem. A já bych docela nerada strávila zbytek svého studia místo v centru na nábřeží v Nových Butovicích někde mezi paneláky. A tady u nás by třeba byla nová pobočka ABL.

* Nepřeháníte trochu?

Teď takto extremizují, ale ani tahle varianta přece není vůbec vyloučená.

* Řada univerzit je dnes hodně uzavřená do sebe, změna, již navrhuje ministr, by do nich na druhou stranu mohla přinést novou energii. Není problém spíš v tom, že a priori nevěříte reprezentaci, která ji chce?

Samozřejmě, to prostředí si jednak důvěru nezaslouží a zadruhé, univerzity na tom nejsou tak špatně, aby tento přímý zásah opravdu potřebovaly. Mám pocit, že ta změna by nevedla k otevření škol, ale naopak k ještě většímu uzavření do ještě větší zkamovky. Vysoké školy, které byly dosud veřejné, by najednou podléhaly politické kontrole, což mě děsí.

* Vystupujete také proti školnému. Co vám na něm vadí? Mohlo by přece motivovat studenty, aby si vážili vzdělání, vyžadovali po svých školách kvalitu a také přinést různé výhody, třeba více hostujících profesorů ze zahraničí, lepší vybavení.

Já jsem proti školnému a priori. To, co říkáte, je hrozně hezké, ale ve chvíli, kdy jsme jednou z nejhorších zemí Evropské unie, co se týče poměru financování vysokých škol a HDP, tak podle mě argumenty, že studenti by si měli více vážít svého vzdělání, neobstojí. A rozhodně ne v kombinaci s navrženým okleštěním jejich akademických svobod. Platit za něco, na čem se nemůžu nijak spolupodílet? Navíc pokud chcete studovat souběžně více škol nebo studium protahujete, platíte už dnes a nejsou to malé částky. Co se týká benefitů, jejich zavedení ministrův návrh neobsahuje, i to je problém.

* Česko je velmi rovnostářská země se silnou střední třídou. Myslíte, že by studenti a jejich rodiny školné nezvládali platit?

Když studujete v jiném městě, než odkud pocházíte, tak bydlíte třeba na koleji za tři tisíce měsíčně, pět set korun dáte za telefon. Když moc nevycházíte z domu, tak třeba žít v Praze stojí minimálně šest sedm tisíc. To je dost i bez školného. A to já se třeba snažím vydělávat už od patnácti, pracuju v kavárně za sedmdesát korun na hodinu. Problém vidím i v tom, že když vylezete ze školy, máte dluh, pracujete, abyste se ho zbavili a na normální věci jako je rodina nemáte čas. Pro mě celá ta otázka stojí jinak: není vzdělávání něco jako práce? Nepracuje člověk tím, že se vzdělává, sám na sobě? A podobný počet hodin by trávil v té práci?

* Myslíte tím, že bychom vám za studium měli ještě platit?

Ono to tak v některých zemích totiž funguje, třeba ve Finsku. A ve Skandinávii obecně se nesnižují veřejné výdaje na vysoké školství, úroveň terciálního vzdělávání je jedna z nejvyšších v zemích OECD a nemají s tím žádné problémy, naopak.

* Problém je, že byste nejdřív musela přesvědčit generaci svých rodičů, aby jako ve Skandinávii řádně platili vysoké daně.

Samozřejmě. Všichni lidé kolem mě platí daně, příspěvek státu tedy dáváme.

* Také bychom pak třeba chtěli jako vaši koncesionáři vědět, jak studujete, jestli nechodíte za školu, neflákáte se po kavárnách...

S tím nemám problém. Podívejte se na všechny ty soukromé školy, kde studenti platí nemalé peníze, jsou přece dnes spojené s největšími skandály. Takže se ukazuje, že ta rovnice školné rovná se kvalita úplně neplatí. Tedy aspoň v Česku.

* Kdyby se tu zavedl skandinávský model, jaký „plat“ byste si představovala?

Ve Finsku dostávají nějakých deset tisíc za semestr. Měsíčně by mi klidně stačil litr. To není vzhledem k mým studijním výsledkům, které nejsou úplně nejhorší, přehnané. Já mám pocit, že bych se hrozně styděla, kdybych dostala ty peníze od státu a šla bych na zkoušku, aniž bych to pořádně uměla. To je pro mě mnohem větší hnací motor.

* Jako studenti požadujete odmítnutí školného i rady vysokých škol. Už víte, co budete dělat, když vám vláda nevyhoví?

Rádi bychom se dohodli, a pokud by tomu vláda byla otevřená a uspořádala nějaké kulaté stoly, budeme na jednání docházet a samozřejmě se snažit naslouchat i druhé straně. Podle mého by to ale vyžadovalo výměnu ministra školství. Když vláda na všechno řekne ne, bude to hrozně zvláštní varianta. Co pak dál, to je však ještě otázkou naší další vnitrostudentské debaty. Je potřeba hledat cestu, jak to prostě prolomit.

* Napadá vás nějaká?

Univerzity mají v zásadě dvě silné páky. Jednou je to, že by se prostě přestaly konat státní zkoušky. Druhou nevypsát přijímací řízení. To jsou momenty, které by, dosti pravděpodobně, vedly ke kolapsu celého toho systému. Což je docela smrtácké. Vláda by pak byla nucena s nimi komunikovat. Je ale dost nepravděpodobné, že by se univerzity k takovému kroku uchýlily.

Řekni Karlovi ne

* Působíte rozzlobeně. Je něco, co vám v posledních letech dělá radost?

Bude to znít sobecky. Píšu teď bakalářku o počtu dokumentů v kinech. A ten za posledních deset let vzrostl ze tří na devatenáct. A to je taková každodenní radost, že lidé začínají mít o tahle témata zájem. Mám taky radost z

toho, že spousta mladých lidí vedle mě se věnuje angažovanému umění. Já jsem teď zapojením se do protestů hodně unavená, takže nejsem schopna uvažovat moc pozitivně, ale musím říct, že se dějí radostné situace, vzniká spousta vtipných a nekompromisních organizací, lidi se snaží více zapojit, třeba jen na své lokální úrovni, ale díky bohu aspoň za to. Úžasné je taky potkávat lidi, jichž si můžete vážit, zapříst s nimi rozhovor nebo se i pohádat.

* Říkáte, že vás bývalí spolužáci považují za „levičačku“. Vnímáte se tak?

Já myslím, že tohle rozdělení už dneska nefunguje. Mám ale vyvinuté sociální citění, které mě nutí třeba nakoupit tašku jídla bezdomovcovi, když přešlapuje před obchodem, nebo mu donést bundu, pokud vidím, že mrzne. Chci mít otevřené oči pro realitu a na základě toho pozorování a následné analýzy si utvářím nějaký názor.

* Pocházíte z hodně angažované rodiny. Váš otec i matka točí řadu dokumentů, veřejně vystupují. Liší se nějak vaše generace od jejich?

Já si myslím, že jsme v některých názorech radikálnější. Nám se už nestává, že si lidí vážíme jenom proto, že je třeba známe spoustu let. Naopak jsme schopni se i s takovými lidmi pohádat. A tvrdě, když je ta hádka odůvodněná. Na generaci mých rodičů mi připadá zajímavé a zároveň smutné, že jsou to stále jedni a ti samí lidé, kteří vykukují ven a organizují se napříč skoro všemi iniciativami.

* S kým se vaši rodiče nedokážou pohádat?

Já jsem třeba dosti velký kritik TOP 09 a do jisté míry to dávám za vinu Karlu Schwarzenbergovi. Do něj si spousta lidí vložila svůj ideál morálního člověka a on mu nedostal. Můj otec o něm natočil hodně pozitivní film a myslím si, že ani v současné době není ochoten si připustit, že pan Schwarzenberg jako předseda strany nese za spoustu věcí odpovědnost, je to na jeho bedrech. Vadí mi, že se TOP 09 pod jeho vedením pasovala do role jakési morální autority, ale řadu afér, spojených třeba s Věcmi veřejnými, neřeší. To mi připadá jako takový malý podvod.

* Přete se o to s tátou?

Přeme se, někdy na sebe i křičíme, že to tak není a že Schwarzenberg je přece slušný člověk. Já svým rodičům samozřejmě rozumím. Ono za „totáče“ byla ta protirežimní skupina tak hrozně úzká, že lidem nezbývalo nic jiného než důvěřovat sami sobě navzájem, hodně se o sebe opřít. Takže je vlastně pochopitelné, že spolu doteď drží. Ale z toho je potřeba se někdy dostat a jasně říci: „Karle, tak to jsi neudělal dobře!“ To mi chybí.

* Nechcete náhodou sama vstoupit do nějaké strany?

Já si v sobě možná ještě stále nesu takovou tu představu, že vstoupit do strany znamená strašně se zdiskreditovat. A zatím tady není strana, která by mě nějak lákala. Volila jsem zelené, ale mám pocit, že teď nejsou moc vidět a málo se snaží. Přece kde jinde se profilovat než na školství, které jejich předseda vedl?

* Strany tu trpí uzavřeností. Když si každý řekne, že do nich nechce vstoupit, a rezignuje na možnost je měnit, moc věcí k lepšímu se tu nezmění.

Ano, ale já nemám žádnou politickou ambici. Kdyby se tu dokázala zformovat nová platforma, jejíž obrysy si teď nedokážu představit, a skládala by se z lidí, kteří jsou v současné době mobilizovaní, našťvaní, mají prostě touhu věci měnit, tak by to bylo zajímavé. Ale vstupovat do starých stran je mi vážně hrozně proti srsti.

* Neuvažovala jste o tom, že byste tu všechno nechala být a odjela do Ameriky nebo Anglie?

Ne. Já si myslím, že člověk, který je nějak citlivý, si problémy najde v jakékoli zemi. Stejně bych skončila asi tak, že bych za chvíli okupovala Wall Street. Možná snad jet jedině do toho Finska, ale tam je zase děsná zima a to je depresivní. Žiju tady a teď a chci to měnit tady.

* A cítíte se víc jako Evropanka, nebo jako Češka?

Já se cítím jako Češka i jako Evropanka, to je podle mě stejné. Nepopírám svoji národní identitu na úkor Evropské unie a naopak.

* Vaše rodina má navíc silnou lokální identitu, vztah k Brnu, Javorníkům a moravské kultuře. Zdědila jste v dětství tuhle vazbu? K tradici, k folkloru, ke slivovici...

Tak tvrdej vůbec nepiju, v patnácti jsem měla otravu alkoholem.

* A to bylo na tradiční oslavě, nebo na moderní brněnské oslavě?

Moderní velikonoční, s kámoši na Kraví hoře. Ani k folkloru bůhvíjaký vztah nemám. Písničky jsou hezké, ale vzhledem k tomu, jak jsem to musela absolvovat jako dítě, vytvořila jsem si docela odpor, vždycky mi to připadalo trapné. Občas uvažuju, do jaké míry je dneska folklor autentický. Lidé se sejdou na Horňáckých slavnostech, pár si jich

oblékne kroj a pro pobavení ostatních fidlá na housle. Nevidím v tom autenticitu, spíš party jiného typu, která je pro někoho jímavější a pro někoho ne. K Brnu však mám silný vztah, který často řeším. Brno je Brno. Já vždycky říkám, že Brno nevymyslíš.

* Tak to budete muset nám Pražákům vysvětlit.

Vždycky vás tam něco překvapí. Brno je třeba to, že jde ženská po ulici, spadne do díry a už ji nikdo nikdy nenajde. To se stalo v šedesátých letech. Ono je to hrozně zvláštní město, má spoustu bizarních podob. Třeba vás vždycky překvapí magistrát, jak je kreativní. Jeden z lidí, kteří se pohybují kolem recesistické skupiny Žít Brno, teď vytvořil glóbus Brna, což je úplně absurdní. Nahoře to začínalo kolem Špilasu a dole byla jenom voda, jako že za Brnem už nic není. Taková speciální legrace. Skupina Žít Brno pak vydala o tomhle glóbusu falešnou tiskovou zprávu s hlavičkou městského Turistického a informačního centra a poslala ji do všech médií. A obratem přišlo z turistického centra dementi, které bylo přesně v duchu, že „Brno nevymyslíš“. Úředníci v něm upozorňují, že se šíří falešná tisková zpráva o glóbusu a že chtějí zároveň říci, že ten a ten týden vydali jen dvě oficiální tiskové zprávy a v jedné z nich stálo: „Brněnský krokodýl na 350 dnů opustí průchod pod věží Staroměstské radnice.“ To je úplně bizarní, že?

* Zdá se.

No a my jsme se pak šli podívat na výstavu s tím glóbem. Na ulici nás stálo asi deset lidí, sluníčko svítilo a my jsme se všichni dívali se tu úplnou hloupost, protože co jiného je glóbus Brna. A tak tam stojí deset lidí, hledáme na glóbusu ty naše ulice, jsme hrozně spokojení a vůbec nechápeme, proč ta věc vlastně existuje. Ale stojí nám za to se s těmi kamarády na pár minut potkat, dát si cigáro a zase jít domů. To je věc, kterou v Praze nemáte šanci zažít. Apolena Rychlíková (22) Vystudovala Biskupské gymnázium v Brně, nyní pokračuje na FAMU ve studiu dokumentu. Natočila dokument Vajíčka o hledání hranic mateřského pudu a Hájek na zámku, Petr v podzámčí o kontroverzním kancléři prezidenta republiky. V současné době točí s ministrem financí Miroslavem Kalouskem o hazardu. Na FAMU je jednou z koordinátorek protestů proti vládní reformě vysokých škol.